

Una perspectiva feminista sobre la cultura: més dones i menys privilegis masculins

Laia Ramos

D'un quant temps ençà, estan proliferant als mitjans articles i notícies que situen la participació de les dones en l'àmbit cultural en un primer pla. Sense anar gaire lluny, fa poques setmanes, aquesta capçalera publicava [un article](#) respecte d'això i també [la seva resposta](#), la qual ens convidava a debatre la masculinització de la programació dels festivals musicals al nostre país i les possibles mesures de correcció a prendre per part dels organismes públics que els financen. **Fins no fa tant, pronunciar "feminisme" en una tribuna pública era, a part d'un exotisme,** la garantia de la pèrdua d'interès de la major part de la població, si no directament de rebuig o d'escarni. Així doncs, ens podem felicitar, perquè és possible que siguem en un moment de canvi. El tema és sobre la taula. Estem d'enhorabona també, perquè aquesta presència feminista és deguda a la multiplicació de grups de dones que s'organitzen per lliurar juntes batalla a la desigualtat entre homes i dones en el món de la cultura. Així, a les organitzacions feministes de sempre, com ara Drac Màgic, que programa anualment la [Mostra Internacional de Films de Dones](#), s'hi estan sumant una sèrie d'iniciatives que reivindiquen una major presència de les dones en la cultura i en la comunicació.

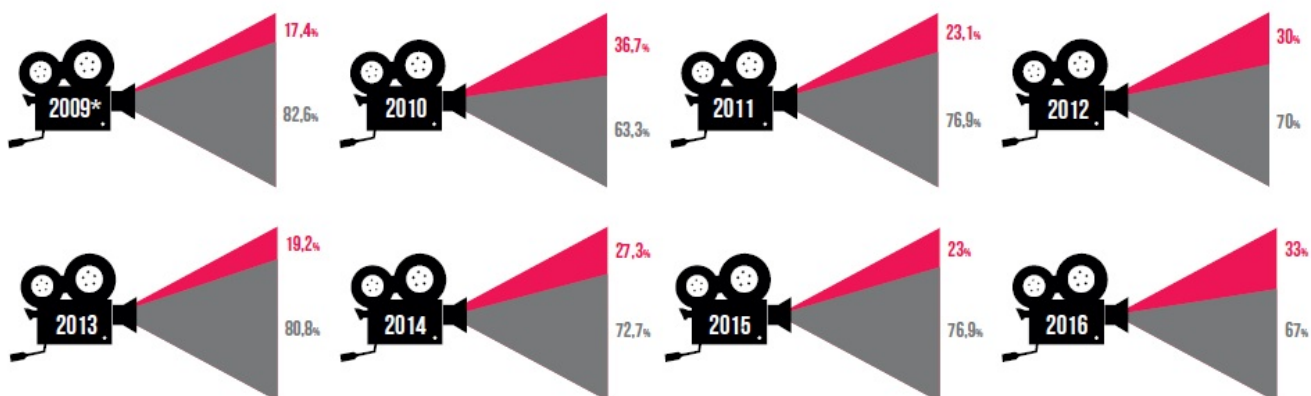
Des d'[#onsónlesdones](#) es denuncia "la sistemàtica discriminació de les opinadores als mitjans de comunicació de Catalunya"; MIM, Associació de Dones en la Indústria de la Música, reivindica una major participació de les dones en diversos espais d'aquesta indústria. CIMA Catalunya, l'Associació de Dones Cineastes i de Mitjans Audiovisuals, està explorant, amb el suport de bona part del sector, la manera d'incidir en l'elaboració del Pla Estratègic de l'Audiovisual 2017-2020, amb la inclusió de bonificacions per a la compensació de les desigualtats entre homes i dones. I encara hi ha altres moviments que s'estan coent i que, de manera informal, estan provant d'articular-se amb una idea de transversalitat que aglutini dones treballadores de la cultura. Alguna cosa es mou.

Tota reivindicació és poca, ja que, malgrat tractar-se d'un sector professional feminitzat, les dades mostren com és de desigual també la presència de dones i d'homes en espais de visibilitat, de reconeixement i de presa de decisions en l'esfera de la cultura. Un exemple clar el trobem al món del cinema. A l'Escola Superior de Cinema i Audiovisuals de Catalunya, del curs 2012/2013 fins al 2014/2015, es van graduar en total un 56% d'homes i un 44% de dones (font: Secretaria d'Universitats i Recerca). En contrast, l'any 2016, segons [catalanfilmsdb](#), es van produir 129 llargmetratges (animació, ficció i documental) dels quals un 17,8% el van dirigir només dones, davant un 76,7% de pel·lícules dirigides només per homes. Al mateix any, els Gaudí de cinema, premiaren un 33% de dones davant un 67% d'homes, tot i que una dona, Isa Campo, hi va obtenir dos dels premis principals, millor pel·lícula i guió original, de manera compartida. A més, sol ser força habitual que els premis per a les dones en el cinema recaiguin en les categories mal anomenades "menors", aquelles que reproduïxen els rols que tradicionalment se'ls ha assignat (la realització del vestuari, maquillatge i perruqueria, o producció) i on més dones hi ha ocupades.

PREMIS GAUDÍ DE CINEMA

● dones ● homes

Persones premiades als Premis Gaudí de cinema 2009-2016

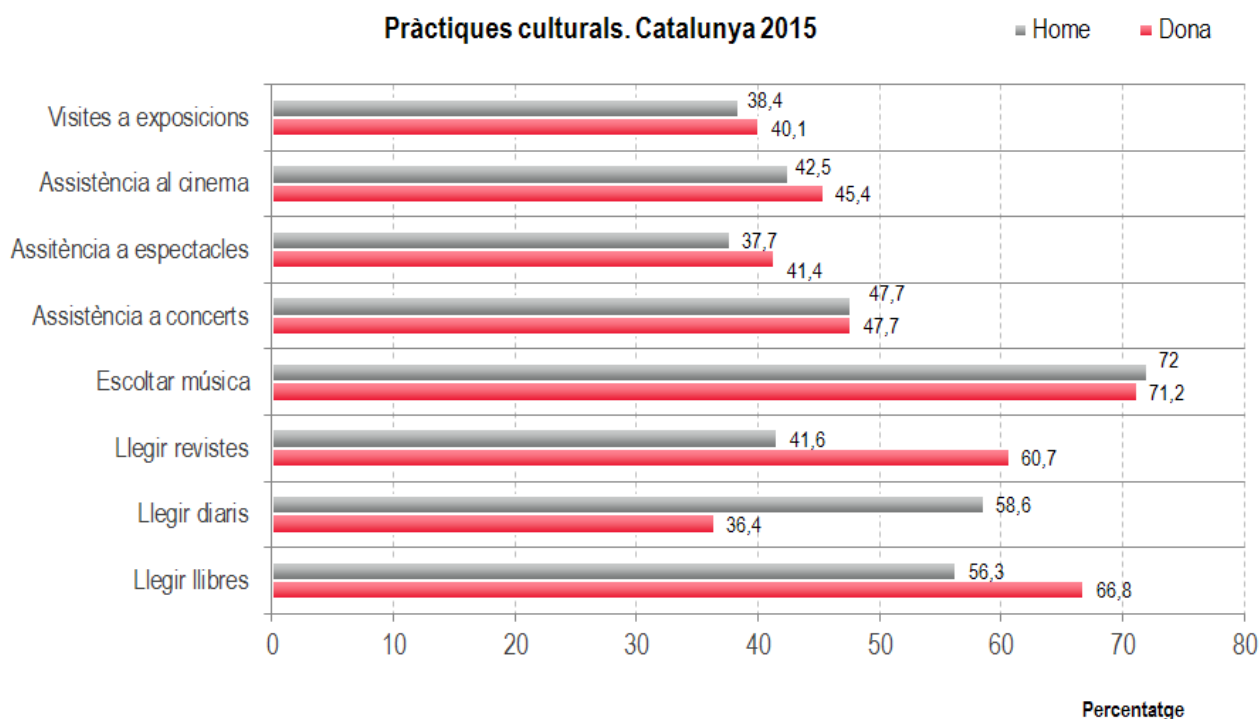

* L'any 2009 es va atorgar un premi a un col·lectiu.

Font: Font: Elaboració pròpia a partir de les dades publicades a la web de l'Acadèmia de Cinema Català <http://www.academiadelcinema.cat/ca/premis.html>
Disseny: Maria Villanueva Yus. ChanChan Estudio

www.iqobservatori.org

Tanmateix, les aules són plenes de noies que cursen estudis molt diversos dins les arts i les humanitats: al total de les universitats catalanes, durant el curs 2014/2015, es van titular de grau o de màster en arts i humanitats 2.015 dones, un 66% enfront un 33% d'homes. En canvi, **els museus i centres d'art contemporani** de Barcelona tenen la mitjana d'un 14% d'exposicions individuals dedicades a dones en els últims 5 anys (font: Observatori Cultural de Gènere). I, en el camp de **les arts escèniques**, un festival com el Grec, porta, des de fa 15 anys, programant la mitjana d'un 32% d'espectacles amb dones autores, directores o protagonistes. I, mentrestant, el seu públic està compost per un 58% de dones (font: Ajuntament de Barcelona). De fet, en general, les dades diuen que les pràctiques culturals per part d'homes i de dones a Catalunya són semblants, tot i que elles s'hi decanten una mica més. Assistim a espectacles, anem al cine, visitem exposicions en percentatges força similars. Així, si tant dones com homes constitueixen els públics culturals, és si més no sorprenent que la producció en els diferents sectors culturals sigui significativament ocupada per homes.

Font: Departament de Cultura, Estadístiques Culturals 2017.

Que hi ha una desigualtat en l'accés a aquests espais de visibilitat i presa de decisió en l'àmbit cultural és evident. La cultura -amb tots els valors i intangibles que en formen part- és un terreny molt vulnerable a la maquinària que invisibilitza, menysté i aparta les dones sistemàticament, que, d'altra banda, està molt ben engreixada i ho abasta pràcticament tot. No obstant això, essent tan clara la situació, ens qüestionem i ens sentim incòmodes amb la idea de les quotes, que finalment són accions positives de compensació que podrien ser un dels mecanismes per a l'eliminació de les desigualtats històriques que es donen de forma estructural contra les dones. Per vèncer aquests dubtes, en determinades circumstàncies, pot funcionar un argument ben simple: **perquè hi hagi dones que ocupin més espais, hi ha d'haver homes que els desocupin... i no sempre és fàcil desprendre't voluntàriament dels teus privilegis.** A vegades cal forçar la situació i dissenyar i implementar mesures que trenquin amb certes dinàmiques. Sobretot en mons en els quals la presència continuada en espais i xarxes informals és crucial per seguir treballant: assistència a inauguracions, projeccions, reunions a deshora...

I ens seguim preguntant: què passa un cop les dones hi som, quan ocupem aquests llocs de decisió i de reconeixement? Més enllà de la visibilitat i la representació, que, vistos els números, ja és una qüestió prou important, potser no solament ens hi calen dones. L'àmbit de la cultura i de les arts -a diferència d'altres, com el de la política- encara no ha fet l'exercici de revisar les inèrcies que reproduïxen l'estat actual de les coses: pràctiques com el presencialisme, les xarxes informals d'influència masculina, el biaix implícit en la consideració de mèrits i de qualitat, la manca de compromís amb el dret i la responsabilitat social de la cura, la inexistència de conciliació. En un dels dos articles esmentats a l'inici, Mireia Mora parla d'abordar aviat un "codi de bones pràctiques feministes". **És obvi que necessitem dones en aquests espais però, sobretot, hi necessitem feministes.** Les quotes, com també diu Mora, són esclatxes, espais d'oportunitat perquè aquestes pràctiques feministes siguin un motor de transformació, que finalment situïn el sosteniment de la vida al centre de tot, i que, per tant, canviïn profundament les maneres de fer i d'estar amb els altres. Quin sentit tindria, doncs, que subjectes tradicionalment situats en la subalternitat i les perifèries ocupessin aquests espais, si no fos per desafiar l'hegemònic amb els seus sabers i formes de fer? Què hem assolit realment si una programadora no vetlla perquè al seu festival hi actuïn tant homes com dones?